

Türklüğümüzü Mehmet Eröz'den Öğrendik

Mustafa Aksoy

Rahmetli Mehmet Eröz'ü hiç görmedim. Bir seferinde ise Fırat Üniversitesi'nin düzenlediği "Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kollok-yumu"nda (21-26 Mayıs 1984, Elazığ) o şansa sahip olacaktım. Bu tür toplantıların devamlı takipçilerinden olmama rağmen sınavlar nedeniyle birinci gün kollokyuma maalesef katılamadım. İkinci gün ise rahmetli Eröz araştırma yapmak için kollokyumdan ayrılmıştı. O nedenle Eröz'ü görememek hep içimde bir ukde olarak kalmıştır.

Eröz adını ortaokul sıralarında, fikirlerini ise lise yıllarında öğrenmeye başladım. Ağabeyim Hamdi Aksoy, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okuyor ve Eröz'ü tanıyordu. Bunu fırsat bilerek ağabeyimin üniversitede okuma sürecinde ve üniversiteyi bitirip Kadırlı'ye döndüğünde Eröz hakkında sorduğum sorularla başlayan sohbetle adeta Eröz'le konuşuyor gibi heyecan duyuyordum.

Eröz'ün gazete ve dergi yazılarını özellikle *Töre* Dergisi'ndekileri coşkuyla okuyordum. Farkında olmadan ya da farkında olarak Eröz benim için çoktan bir rol modeli oluşturmuş ve onun gibi bir sosyolog olmaya karar vermiştim. Bu nedenle üniversite sınavlarında ilk üç tercihim sosyoloji, dördüncü tercihim antropoloji olarak yapmıştım. 1982 yılında girdiğim sınavda Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü'nü kazandım. Bu bölümde bir dönem okuduktan sonra, bölümün adı sosyoloji olarak değiştirildi. Aslında değişmese de benim için fark etmeyecekti, çünkü benim rol modelim Eröz'dü. Hâlâ onun yolunda yürümem için bir engel yoktu.

Bilindiği gibi Eröz, "İşletme" okumasına rağmen, yapmış olduğu araştırmanın özelliğine göre, ilgili bilim dallarının verilerinden faydalanmayı her zaman tercih etmiştir. Dolayısıyla Eröz, Türkiye'de disiplinler arası anlayışla, araştırma yapmanın gereğini gündeme getirmiş ve ilk temsilcisi olmuştur.

Üniversite öğretimim boyunca da ilhamım olan rahmetli Eröz'ün kürsüsünde ve asistanı olan Mehmet Fikret Gezgün yönetiminde yüksek lisans tezimden sonra, Elazığ ve Ağrı köylerinin kültürel yapısı hakkında bir konuyu doktora tezi olarak seçtim. Tezimi Haziran 1995'te savunduktan sonra, adeta test etmek amacıyla çıktığım araştırma sahasında tekrar Elazığ'ın bazı yerleşim yerlerinde, Ergani'nin Gülerce köyündeki Badıllı-Beydilli aşiretinin reisi Hamza Polat ve bazı köylülerle mülakat ve sohbetler yaptıktan sonra, 1995 yılının Eylül ayının ilk haftasında Karacadağ¹ köylerinden Karabah-çe'ye vardım.

Köye girişte selamlaşıp kendimi tanıttıktan sonra, araştırma konum hakkında kimden bilgi alabileceğimi sorduğumda rahmetli (yakın akrabalarından “Karacadağ Türkmenleri Derneği” Başkanı Sayın Nusret Kaya'dan aldığım bilgiye göre, Vehbi Karaca hakkın rahmetine kavuşmuş. Allah rahmet eylesin.) Vehbi Karaca'nın adını verdiler. Lise mezunu olan Vehbi Karaca, 1928 doğumludur.

Aşağıdaki Bilgiler Vehbi Karaca'dan Alınmıştır

“Tırkanlar”, Orta Asya'dan önce Erzurum civarına, oradan da Siverek'in Çıkrık köyüne geliyorlar. *Tırkan* kelimesi, bölgedeki insanların ifadesine göre, “Türkmen” kelimesinin “Kurmançca” ifade edilmiş şeklidir.

Zamanla Tırkanların bir kısmı Karacadağ'dan ayrılarak Ceylanpınar, Hil- van, Siverek, Viranşehir, Şanlıurfa, Gaziantep ve Nizip merkezine, Suriye'deki Derezo (Derezor), Söğüt, Domaniç gibi yerlere dağılıyorlar. Söğüt- tekiler Osmanlı'nın kuruluşunda önemli rol oynuyorlar.

Karacadağ'da 58 Tırkan köyü vardır. Büyüklerimizden öğrendiklerimize göre “Beydilli-Baydilli” aşiretiyle akrabayız.²

Karacadağ'da “Karaca Dede” adıyla bir dede türbesi var. Bizim soyadımız oradan geliyor. Karacadağ'da yerleşim yerlerinin adının tamamı Türkçe- dir. Ayrıca Karacadağ'da Koçalı Baba, Cerrah Baba, Abdal Ağa, Kâfur Dede adıyla bilinen türbeler de var.

¹ Karacadağ ve Tırkanlar-Türkmenler hakkında önemli bir saha araştırması için bakınız: Haşim Ertuğrul, “Unutulmuş Kan Kardeşlerimizden Karacadağ Türkleri”, *Türk Yurdu Dergisi*, İstanbul 1914, Sayı 69, s. 339-341.

² Vehbi Karaca'nın burada ifade ettiği akrabalık boy açısından akrabalık değil, Türklük açısından olan akrabalıktır. Çünkü bilindiği gibi Türkmen bir boy adı değildir. Oysa *Baydilli-Beydilli* Türklerin boylarından birinin adıdır.

Vehbi Karaca ile Mehmet Eröz Sohbeti³

Vehbi Karaca ile tanışmamız esnasındaki duyduğum heyecanı bu satırları yazarken de yaşıyorum. Neredeyse tanışma süreci, tanıştığımız oda ve Vehbi Karaca'nın yüz ifadeleri bir filim şeridi gibi gözümün önünden bir daha geçti.

- Selamünaleyküm.

- Aleyküm selam, hoş geldin yeğen, baş göz üstüne gelmişsin. Buyur böyle otur. Nasılsın? Ne işle meşgulsün, yolun buralara nasıl düştü?

- Sağ olun efendim. Adım Mustafa Aksoy, İstanbul'dan geliyorum ve sosyoloji araştırmaları yapıyorum. (Otururken birilerine el göz işareti yaptığımı fark etmişim. Bunun yemek hazırlama ile ilgili olduğunu anlayınca aç olmadığım için yemek yapılmaması için müdahale ediyorum. O kadar misafirperver ve töre gereği yemeksiz misafirin gönderilmeyeceği konusunda ısrar ediyor ki, biraz mahcubiyetle ancak çay, ayran ve karpuz ikramına hayır diyemeyeceğimi belirterek, bir taraftan da sohbete devam ediyordum.)

- Ooo çok güzel, önemli bir konu araştırıyorsun.

- Sağ olun efendim. Öğrendiğim bilgilere göre sizin köyün aksakallıların- dan ve güngörmüşlerdenmişsiniz. Bu nedenle, kabul ederseniz sizden bazı bilgiler almak istiyorum.

- Estağfurullah oğul. Bizim bilgi okuldan değil; ne olacak, köyde yaşıyoruz ama büyüklerimizden, atalarımızdan duyduklarımızı, öğrendiklerimizi, aklımızda kalanları söylerim.

- Bağlı olduğunuz aşiretinizin adı nedir?

- Aşiretimizin adına Kurmançlar "Tırkan", bize de "Tırka" derler, Türkçe "Türkmen"dir.

- Nasıl yani aşiretinizin adı Türkmen ama anadiliniz Kürtçe mi?

- Evet, anadilimiz Kürtçe, ama aslında siz Kürtçe dersiniz biz kendimizi Kurmanç olarak ifade ederiz.

- Kafam karıştı. Bu durumda siz Kurmanç mısınız, yoksa Türk müsünüz?

- Oğul biz Türküz sana önce dediğim gibi aşiretimizin adı "Türkmen" ama biz "Kurmançça" konuşuyoruz. Bunun için bize Kürt diyorlar.

- İlginç bir durum.

-Yok, aslında hiç de ilginç değil, bizim gibi bu bölgelerde çok aşiret var. Ama sizlerin haberi yok. İstanbul'da oturuyor, bize Kürt diyorsunuz.

- Vehbi bey - size amca diye bilir miyim?

- De oğul de.

³ Vehbi Karaca Bey'in ifadelerine olabildiğince sadık kalmaya çalıştımdan sözlerini olduğu gibi yazmaya çalıştım.

- Vehbi amca, bakın ben İstanbul'da oturuyorum ama buralara kadar geldim. Oradan sizin hakkınızda bir şey demiyorum. Onun için ayağınıza kadar geldim.

- Sağ ol evlat. Aslında senden çok önce biri daha gelmişti.

- Ne zaman gelmişti? Nereden geldi?

-1970'ler ama yılını tam olarak bilmiyorum. O da senin gibi İstanbul'dan gelmiş bir hocaydı.

Bu cümleyi duyduğumda aklıma hemen Eröz gelmişti. Heyecanlanmıştım. Ancak benim doğrudan Eröz adını ifade etmem, Vehbi amcayı yönlendirir düşüncesiyle, gelenin kim olduğunu kendi ağzından duymak istedim.

- Gelen hocanın adını ve mesleğini hatırlıyor musunuz?

- Hatırlamaz olur muyum evlat. O da senin gibi sosyologdu, İstanbul'dan gelmişti ve adı da Mehmet'ti. Ama soyadını unuttum. Çünkü çok zaman geçti.

Sosyolog ve Mehmet adını duyunca içimdeki heyecan daha da arttı. Bu Mehmet, rahmetli Eröz'den başkası olamazdı. Çünkü Karacadağ'da Eröz'ün araştırmalar yaptığını biliyordum. Sevinçliydim, çünkü hiç görmediğim ama fikirleri ile ilham aldığım Eröz'ün şimdi de izinden gitmiş, Allah'ın izniyle yıllar sonra onun araştırma yaptığı köyde ve sohbet ettiği insanla beraber olmuştum. Mesleğimin ilk yılındaydım; bu durum benim için çok onur vericiydi.

- O sosyologun soyadı Eröz dersem yanlış söylemiş olur muyum?

- Ha sen sağ ol evlat, evet soyadı Eröz'dü.

Eröz adının doğrulandığına çok mutlu olmuş, takip ettiğim yolun doğru yol olduğuna inancım pekişmişti.

- Şimdi nasıl, ne yapıyor Eröz hoca?

Bu soruyu keşke duymayıp, az önceki sevincimle köyden ayrılıyordum. Fakat sohbete devam edebilmek için cevap vermek zorundaydım. Ve öyle yaptım.

- Vehbi amca size ömür, Mehmet Eröz hoca Haziran 1986'da hakkın rahmetine kavuştu.

Eröz'ün öldüğünü öğrenen Vehbi amca sanki çok yakınına kaybetmiş gibi üzüntüyle başını iki yana sallayarak:

- Desene büyük bir hocamızı, sosyologumuzu kaybettik, dedi. Sonra ellerini açıp Eröz'ün için Fatıha okuyup dua etti.

Vehbi amcanın çok üzüldüğünü görünce:

- Amca Eröz hocayı çok yakından tanır mıydın? dedim.

- Aslında tanışıklığımız fazla değil. Fakat bizim için çok önemli bir adamdı. Öyle biri için üzülmemek mümkün değil.

- Nasıl yani?

- Eröz, bizim köye gelip araştırma yaptıktan sonra, bana "Tırkan- Türkmen" hakkında kitaplar gönderdi. Böylece atalarımızdan duyduklarımızı kitaplardan okuduk, Karacadağ'daki 60 civarındaki "Tırkan" köyünün Türklüğünü kitaplardan da okuduk. Yani Türklüğümüzü Eröz'den öğrendik dersem yeridir. Onun gibi bir adama üzülmemek çok yanlış olur. Baksana, ondan sonra bizim buraya bir sen geldin...

Kaynak: Mehmet Eröz Armağanı (Haz. Mustafa Aksoy; Osman Yorulmaz), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2011.